

L'Estil Manierista

per Jordi Balló, 1989

El tret més definitori de **Manuel Huerga** és que és un cineasta amb estil. Aquesta identificació compulsiva en un panorama presidit pel predomini de les imatges planeres és el que explica el fulgor de la seva aparició en el context dels directors catalans. La obra de **Huerga** destil·la coneixement, intel·ligència i sobretot una certa retòrica. No hi ha mai ingenuïtat ni banalitat, sinó recreació, ironia, art sobre l'art, significació i expressió. Un típic art manierista.

Aquesta definició estilística significa una autèntica renovació que ha estat fàcilment compresa pels espectadors –una franja àmplia i heterodoxa, fidel a '[Arsenal](#)' com també ho ha estat del '[Gaudí](#)'– que han trobat en aquest joc de complicitat intel·lectual una fórmula totalment identificable. No s'ha de menystenir aquest aspecte d'èxit immediat de l'estil imposat per 'Arsenal', perquè demostra que ha vingut a colmar en un moment concret els desitjos de transcendència d'un espectador televisiu no conforme amb empassar únicament imatges desèrtiques. La gràcia particular d'aquest fenomen és però que aquesta transcendència s'ha fet conreant uns mètodes originals, creant un llenguatge televisiu crític i brillant, que trobava un formalisme ple de connotacions sense caure però en una buidor "moderna". Perquè, per tornar al desenvolupament del concepte manierista, el de **Huerga** és encara ara –i que duri– en la seva fase potent i creativa, no ha caigut mai en el joc empobridor de la seva pròpia repetició.

Ja des de la seva fase de cineasta experimental, el treball de **Huerga** estava impregnat de recreacions estètiques. Particularment cinematogràfiques perquè **Huerga** –com **José Luis Guerín** o com **Gerard Gormezano**– té una estricta educació cinèfila. La cita a **Guerín** i **Gormezano** no és superficial, perquè formen el trio amb més projecció del cine català, tenen una pràctica de treball en comú i una sèrie d'afinitats que els ha fet coincidir des de films rotundament diferents en una mateixa capacitat de referents plàstics del passat. En el cas de **Huerga** impregnat de neoclassicisme, perquè '[Brutal Ardour](#)' –un títol preciós, art –el de titular– que **Huerga** domina- és en molts moments un film de ressonàncies prerafaelistes, sesgat per un ús coreogràfic de la imatge manipulada –aquesta càmera lenta quasibé entomològica– que defineix perfectament la preocupació retòrica cinematogràfica com una forma expressiva. Un fet a ressaltar perquè aquest serà un dels trets estilístics identificadors de **Huerga** en el seu treball televisiu.

'Brutal Ardour'

TV3 ha estat la Cort que tot artista del passat necessitava per fer servir de mirall deformant de la seva pràctica artística. **Alfons Quintà** va fer una estranya alquímia en el programa '[Estoc De Pop](#)', unint el que en aquell moment era un desconegut autor experimental, amb un altre boig del cine i dels còmics –**Juan Bufill**– i amb una noia que provenia del difús camp de la difusió cultural, **Elena Posa**. Evidentment, de '[Estoc De Pop](#)' no queda en el record el seu aspecte de magazine d'activitats modernes, sinó la seva sorprenent i esclatant imaginació realitzadora. L'ús d'enquadraments expressius, el treball en la profunditat de camp, el joc entre el color i el blanc i negre, el ritme trepidant, l'ús gràfic dels rètols i alguna localització inoblidable com la de **Carles Santos** tocant el piano sobre la seva barca de pesca, estaven anunciant una doble via del programa de **Huerga** i **Bufill**. Així va néixer '[Arsenal](#)', del que **Huerga** n'és totalment responsable però que té en la seva elaboració creativa una component col·lectiva que no s'ha d'oblidar. Ja no es tracta únicament del treball de **Bufill** com a guionista sinó molt especialment també del d'**Aixalà** en el muntatge –un dels fets claus, el ritme, de la imatge identificadora del programa–, del de **Jordi Beltrán** com a guionista i assessor en músiques i del de [Jorge Déniz](#) en la direcció artística.

'[Estoc De Pop](#)'

'[Arsenal](#)' té des del primer moment la segmentada totalitat que dóna unitat i autonomia a cada programa. Són obres closes, unides entre si per la identificació estilística, però que es presenten a l'espectador com obres acabades, formades a partir de les amalgames de materials considerats normalment pobres i antiteleviusus. Aquesta provocadora utilització de formats, que es considerarien detritus per a qualsevol televisió clàssica, per compondre una nova simfonia visual era òbviament el tema se '[Souvenir](#)', el programa inaugural, en el que s'ensamblaven fragments de films en súper 8mm o en vídeo domèstic, tots ells cine familiar d'alguns personatges característics de la vida barcelonina. '[Souvenir](#)' ja donava alguna de les pautes d'estil com l'absència total de qualsevol comentari que induís al didactisme –el record de '[Estoc De Pop](#)' era massa proper–, la comprensió del significat, el salt ràpid d'un espai a un altre, i l'ús de la retòrica de la imatge manipulada com a forma de densitat expressiva. Altres '[Arsenal](#)' dedicats a la publicitat primitiva o als vells serials americans seguirien en la mateixa trama irònica, amb un intel·ligent joc del *revival* convertit quasibé en paradigma de la imatge pura i austera en un univers televisiu en què els colors planers eren identificadors de banalitat.

'[Arsenal](#)'

El posterior treball a '[Atlas](#)', sèrie sobre viatges gravats en vídeo 8, conté algunes de les més refinades imatges de **Huerga**, experimentant ja obertament no sols en la pròpia creació, sinó en contrast amb la seva difusió televisiva. Tot i ser una sèrie més preciosista i on l'ensamblatge realitat-fantasia era creativa i innovadora, no va tenir la mateixa difusió que 'Arsenal' perquè no va ser tant ben compresa pel seu públic potencial. Al documental de viatges –del que 'Atlas' era negador i recreador a l'hora en pura ortodòxia manierista– no resultava prou atractiu com perquè en joc la complicitat a la que abans eludíem que es imprescindible perquè funcioni el circuit irònic. 'Atlas' queda però, exempt del seu joc sociològic, com una fase terminal d'una etapa en la que es denunciaven els límits del joc cortesà de la televisió. TV3 ja era una cadena "consolidada" i es debatia en criteris cada cop més banalment tòpics, i en aquest context 'Atlas' era una peça rara i minoritària. Els temps canviaven i s'imposava un canvi de línia.

'Atlas'

'[Gaudí](#)' arribava doncs en un moment clau de la carrera de **Huerga**. Un fet però que no deixava de ser còmic perquè de fet amb un director amb una carrera convencional es començaria a parlar d'ell a partir d'un projecte com 'Gaudí' i no abans, cosa que no ha estat evidentment el cas de **Huerga** que ha afrontat aquesta primera experiència amb una càrrega autoral prèvia més que elaborada i considerable. I unes expectatives visibles i contrastades. El resultat és de totes maneres esplèndid, tot i que el fet de ser una obra d'encàrrec podia semblar, a priori, un problema. La pràctica ha demostrat que no, al contrari. Perquè la mateixa ruptura del guió original, reelaborant a partir d'aquí la idea del fals documental i de la redacció d'un món del passat cinematogràfic català, es de fet la més gran apoteosis d'aquest estil autoral de **Huerga**. A 'Gaudí' hi trobem sublimades totes les estratègies que **Huerga** havia recreat des de 'Brutal Ardour'. Hi ha reconstrucció documental, joc entre realisme i falsedat i una broma monumental realitzada amb precisió mestra en la creació del film clàssic biogràfic a l'interior del film mateix, una demostració que la cinefilia de **Huerga** estava ben guardada. En aquest film dins del film, **Huerga** fa una síntesi entre la tradició rural i romàntica del modernisme literari –el joc amb la natura– amb el barroquisme wagnerià i simbòlic que s'ofereix agressiu en els fantasmes del protagonista. La síntesi d'aquestes dues corrents estètiques són realment una mostra del que hagués estat una obra cinematogràfica catalana del 1928 si aquesta hagués existit. 'Gaudí' fa en aquest truc intemporal un altre joc de complicitats sobre la mentida artística. 'Gaudí' és un film rotundament manierista, sinuós, que deambula pels diferents marges del sentit i que significarà l'explosió internacional del seu autor, perquè arriba en un moment en què les cadenes televisives europees necessiten també afirmar-se negant la seva tradició. És normal doncs que la SEPT francesa i el Channel 4 britànic l'hagin acollit amb entusiasme com a mostra del que ells en diuen televisió alternativa.

'Gaudí'

'Gaudí' té només en una excessivament planera veu en off una limitació que impedeix considerar-la rodona. Per contra del domini total que **Huerga** demostra en la utilització expressiva d'imatges i ritmes, el text se li resisteix. Però en canvi 'Gaudí' suposa ja un pas endavant en la construcció dramatitzada d'una història –la del film mut– cosa a la que fins ara havia renunciat excepte en un 'Arsenal' molt significatiu, en el que **Huerga** va aprofitar l'oportunitat de producció per realitzar un vell projecte de ficció que tenia des de feia molt temps '[La Croada Dels Nens](#)', una terrible història medieval autèntica –un exèrcit de nens en una sanguinària expedició– que no es va adaptar convincentment a l'estructura televisiva. Però la via per la ficció narrativitzada ja hi era oberta. '[Buñuel](#)', co-realitzat amb **Joan Buñuel** és també un encàrrec, ara del Festival de Cine de Barcelona, establert però amb la complicitat prèvia de que aniria més enllà del documentalisme a l'ús. I aquí **Huerga** i **Buñuel** han recuperat les formules de 'Arsenal' per mostrar en forma calidoscòpica totes les cares de **Buñuel**. 50 episodis temàtics en una obra de 55 minuts, cada un d'ells compostat per un títol referencial –la religió, el sexe, la fama, Aragó– i fragments dels seus films i opinions que desgranen alguns dels que el van conèixer. 'Buñuel' passa a ser amb tots els mèrits el millor episodi de 'Arsenal', realitzat però de forma totalment independent de la mecànica televisiva internacional, la confirmació d'un autor amb un estil totalment madurat. Tan madur però que, seguint amb la tradició dels que s'instal·len en l'estil de l'arabesc intel·ligent, necessitarà d'un canvi de registre per continuar essent pur. Perquè **Huerga** està en un altre fase creativa en la que per poder continuar essent fidel al seu estil haurà de canviar-ho tot. És terrible però és el preu que paguen els manieristes: això és el que els fa tan brutalment, ardorosament interessants.